

In gesprek bij vermoedens van huwelijksdwang, 6 gesprekstip

Edith Geurts voor Tijdschrift Kindermishandeling

Er kunnen verschillende signalen zijn van een dreigende uithuwelijking of een reeds voltrokken gedwongen huwelijk. Jongeren beginnen daar vaak niet uit zichzelf over: vanuit angst, schaamte of loyaliteit. Hoe kan je toch een gesprek beginnen met een jongere over dit ingewikkelde probleem?

In deze punten spreken we over 'de jongere' en 'zij'. Dezelfde punten gelden ook voor volwassenen die in een gedwongen huwelijk opgesloten zitten en voor jongens die tot een huwelijk (dreigen te) worden gedwongen.

1) Sluit aan bij de belevingswereld van de jongere

Mensen afkomstig uit een eercultuur zoeken zelden uit zichzelf hulp bij instanties. In 'wij-culturen' doen individuele familieleden hun uiterste best om problemen, fouten of misstappen voor de buitenwereld verborgen te houden. Mensen uit een eercultuur 'hangen de vuile was niet buiten'; dat krijgen ze met de paplepel in gegoten.

Als je met een jongere wilt praten over je vermoedens of zorgen rondom huwelijksdwang, is het belangrijk dat je dat in je achterhoofd houdt en haar niet vanuit je westerse normen en waarden benadert. Probeer het vertrouwen van een jongere te winnen en aan te sluiten bij het perspectief van zijn of haar culturele achtergrond.

Praat eerst over algemene zaken

Omdat mensen uit een eercultuur niet snel zelf met hun problemen naar buiten treden, is het belangrijk dat beroepskrachten die zich zorgen maken zelf een opening zoeken en het vertrouwen van de jongere proberen te winnen.

In de westerse cultuur zijn we gewend om problemen en zorgen direct op tafel te leggen: we noemen het beestje bij de naam. Voor mensen uit een niet-westerse cultuur, die niet gewend zijn over problemen met buitenstaanders te praten, kan dat heel bedreigend zijn. Creëer daarom eerst een sfeer van vertrouwen en praat eerst over meer algemene zaken, over normaal gedrag, voordat je ingaat op je zorgen.

Lichamelijke klachten

Jongeren bij wie huwelijksdwang dreigt, maar ook volwassenen die gevangen zitten in een gedwongen huwelijk, presenteren vaak lichamelijke klachten. Het is belangrijk daar oog voor te hebben en daar serieus op in te gaan. Realiseer je dat deze klachten veelal stressgerelateerd. Vraag daarop door: voor de jongere is het vaak makkelijker aandacht te vragen voor lichamelijke klachten dan voor andere problemen. Ook dan is het wel belangrijk dat je geleidelijk doorvraagt naar de achtergrond van de klachten. Het risico bestaat namelijk dat je er omheen blijft praten, niet tot de kern komt en uiteindelijk je zorgen niet kunt bespreken.

Wees oprecht

Zorg dat je tijd en ruimte hebt voor een gesprek met de jongere: maak oprecht contact en toon belangstelling. Stel bijvoorbeeld oprecht de vraag: Hoe gaat het eigenlijk met je? Maar ook door aan te geven dat de jongere altijd kan komen praten, win je al veel. Dat geeft de jongere rust en vermindert het gevoel dat hij er helemaal alleen voor staat.

Het kan minder bedreigend zijn om te vertellen over voorbeelden van andere jongeren die in dezelfde situatie hebben gezeten. Daarmee laat je ook zien dat je weet wat er kan spelen, dat je deskundig bent. Laat ook merken dat je betrouwbaar bent, dat je mogelijkheden kent, dat je niets doet zonder medeweten van de cliënt zelf.

2) Spreek de jongere alleen

Probeer in een vroeg stadium met de jongere alleen te praten. Dus zonder familie of partner om escalatie te voorkomen.

In Nederland zijn we in geval van minderjarigen geneigd zorgen meteen met ouders te bespreken. In het geval van eengerelateerd geweld en (dreigende) huwelijksdwang kan dat zeer ernstige gevolgen hebben. Het gevaar van praten met ouders is dat zij de jongere verwijten gaan maken omdat hij gesproken heeft over familieproblemen en kunnen zich genoodzaakt voelen maatregelen te nemen om te voorkomen dat dit 'wangedrag' voortduurt of verder bekend wordt binnen de gemeenschap. Een mogelijk gevolg is dan dat de jongere naar het land van (familie)herkomst wordt gebracht of dat een huwelijk versneld in gang wordt gezet.

Ook bestaat het gevaar dat de cliënt geen contact meer zal zoeken en er alleen mee blijft zitten. Vraag eerst aan de jongere zelf of er thuis draagvlak is om het probleem thuis te bespreken. Ga na of de ouders op de hoogte zijn van de bezwaren van de jongere en als dat niet het geval is, of er iemand anders in de familie of daar buiten is die wel op de hoogte is en de jongere zou kunnen ondersteunen bij dit probleem. De jongere weet vaak zelf te vertellen wie in zijn omgeving als vertrouwensfiguur kan fungeren, en die kan helpen een oplossing te vinden en die gezag heeft binnen de familie.

3) Wees je bewust van de risico's

Wees je ervan bewust dat het voor de jongere heel moeilijk kan zijn om te praten over wat er thuis speelt. Openheid kan grote risico's met zich meebrengen: voor zichzelf, voor zijn ouders, voor broertjes en zusjes, voor de hele familie. Door te praten kan de goede naam en eer van de familie worden aangetast. Onderschat dat niet.

De angst voor consequenties kan zo groot zijn, dat de jongere niet met je wil of kan praten over partnerkeuze of over de thuissituatie. Benoem dan dat je begrijpt dat het moeilijk voor haar kan zijn, en dat je openstaat om te praten over de problemen. Als de jongere gehoor krijgt en voelt dat zij haar verhaal veilig bij jou kan doen, kan er ruimte ontstaan om zelf of samen op zoek te gaan naar mogelijkheden en oplossingen voor de situatie. Dat hoeft niet in hetzelfde gesprek te zijn, maar kan ook enige tijd later het geval zijn.

Voordat je overgaat tot handelen, breng je dus eerst de situatie en de mogelijke risico's in kaart. Dat doe je samen met de jongere zelf. En met een expert op het gebied van huwelijksdwang of eerge relateerd geweld. Deze vind je bij de politie, het Steunpunt Huiselijk Geweld of het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. Ook bij het

Wees je ervan bewust dat je voorzichtig bent: het kan de enige kans zijn. Ook als de jongere ontkent - angst speelt een grote rol - laat je hem of haar weten dat áls hij/zij dat zou willen, er mogelijkheden zijn en oplossingen gevonden kunnen worden.

4) Wees je bewust van het loyaliteitsconflict

Huwelijksdwang brengt jongeren in een onmogelijke positie tegenover hun ouders. Neem Malini: ze was 17 jaar oud, toen ze door haar ouders gedwongen werd te trouwen. 'Mijn ouders handelden uit zorg en liefde voor mij en daarom kon ik geen nee zeggen. Toen ik eenmaal in het huwelijk had toegestemd, kwam ik echter een tweestrijd terecht. Was dit wat ik wilde? Moest ik me opofferen om de goede contacten met mijn familie niet te verliezen? Ik voelde me down en machteloos, stopte met studeren, ging niet langer naar buiten en sloot mezelf op.' Lees het hele verhaal van Malini [hier](#).

Alle kinderen zijn loyaal aan hun ouders. Ook uit de verhalen van mensen die tot een huwelijk gedwongen zijn, komt dat naar voren: ze wijzen het huwelijk af, maar willen hun ouders of familie niet teleurstellen of beschamen.

Je helpt de jongere niet zijn ouders en familie af te wijzen: daarmee wordt de spagaat in feite alleen maar groter. En zal de jongere eerder geneigd zijn zich terug te trekken en wellicht het contact weer te verbreken. Met alle gevolgen van dien.

Praten over (dreigende) huwelijksdwang en het vaak daarmee samenhangende geweld is vaak uiterst complex. Voor de jongere is het nodig dat hij alle facetten daarin kan bespreken, en niet dat een deel daarvan wordt weggewuifd omdat het in 'onze' cultuur vreemd en onrechtvaardig is. De schaamte en de loyaliteit kunnen zo groot zijn, dat de jongere er zelfs niet met zijn beste vriend of vriendin over durft te praten. Laat staan met een professional. Als hij dat toch doet, zal hij zoeken naar een luisterend oor en een niet-veroordelende houding. Wees bereid te luisteren en nodig de jongere uit zijn verhaal te doen. In al zijn facetten.

Begrip voor besluiteloosheid

Heb er begrip voor dat een jongere besluiteloos kan zijn. Zij moet de afweging maken of zij meegaat in de wens van de familie en tegen haar eigen zin trouwt of haar familie teleurstelt en wellicht moet vluchten. De jongere kan de consequenties niet in een gesprek overzien, dat kost tijd. Voer de druk daarom niet op, maar geef relevante telefoonnummers, informatie en websites.

Datzelfde geldt ook voor een volwassene die gevangen zit in een gedwongen huwelijk. De volwassene ervaart het vaak als een keuze uit twee kwaden: gevangen blijven in een (soms zeer gewelddadig) huwelijk of verder zonder familie.

5) Wees deskundig

Zorg dat je weet waar je het over hebt als je met een jongere wilt praten over je zorgen rondom huwelijksdwang. Lees over het onderwerp en ken de hulpverleningsmogelijkheden. Meer informatie vind je bijvoorbeeld op www.huwelijksdwang.info, op <http://www.watiseer.nl/huwelijksdwang> en op <http://www.femmesforfreedom.com/themas/huwelijksdwang/>

Opvangmogelijkheden

Vertel de jongere over mogelijke hulp en dat de politie betrouwbaar is. Vertel dat er voor (jonge) vrouwen specifieke en veilige opvangmogelijkheden zijn waar rekening met hun achtergrond wordt gehouden. Veel weten niet welke mogelijkheden voor hulp er zijn en hebben de ervaring dat in het land van (familie)herkomst de politie niet betrouwbaar is.

Thematiseer waar nodig de problematiek – vertel over voorbeelden van andere (jonge) vrouwen en mannen in soortgelijke situaties en vertel wat zij hebben gedaan. Daarmee laat je zien dat je weet waar je het over hebt, maar ook dat de jongere niet de enige is die met deze problemen kampt.

Noodplan

Stimuleer de jongere een [noodplan](#) te maken. Laat haar nadenken over wat zij kan doen bij dreigend gevaar en bij dreigende achterlating, over wie zij kan vertrouwen en over welke voorbereidingen ze zelf al kan treffen. Geef informatie over verblijfsvergunningen, de Nederlandse ambassade in het land van herkomst, en geef adressen van hulpverleningsinstanties en opvangvoorzieningen.

Je kunt de jongere ook in contact brengen met iemand die deskundig is op het thema huwelijksdwang / eengerelateerd geweld. Experts vind je in ieder geval bij de politie – vraag naar de aandachtsfunctionaris eengerelateerd geweld. Ook bij de Steunpunten huiselijk geweld en de AMK's/BJZ zijn experts op het terrein van huwelijksdwang of eengerelateerd geweld werkzaam.

Als je werkzaam bent in het onderwijs of anderszins met jongeren in groepsverband werkt, kan de handleiding van Your Right 2 Choose helpend zijn bij het bespreken van vrije partnerkeuze en huwelijksdwang met jongeren. Deze vind je [hier](#).

Training signaleren en handelen

Vo-, mbo- en hbo-scholen kunnen gratis een korte training signaleren en handelen bij huwelijksdwang volgen. Dit aanbod van het ministerie van SZW geldt in geheel 2014. De training wordt afgestemd op de behoefte en beschikbare tijd van de school. Wel is de deelname van docenten én ondersteunend personeel een vast element.

Naast de signalerende functie borgt deze gezamenlijke aanpak ook de eerste begeleiding en doorverwijzing van leerlingen en/of studenten. Docenten ontvangen ook een lespakket dat flexibel is opgezet. Het bevat factsheets en ideeën voor werkvormen om het onderwerp in de klas te bespreken.

Meer informatie over de training vind je [hier](#).

6) Stel de jongere zelf centraal

Zodra je een vermoeden hebt van dreigende huwelijksdwang, probeer je die te bespreken met de jongere. Doe dat pro-actief met de jongere zelf: hij of zij weet vaak zelf goed wat er aan de hand is, waardoor het goed is samen te bespreken wat hij/zij zelf kan doen, welke mogelijkheden en oplossingen zij zelf ziet.

Stimuleer jongeren tot gesprek

Vraag altijd na of de ouders op de hoogte zijn van het standpunt van de jongere zelf. Veel jongeren in Nederland hebben een betere onderhandelingspositie met hun ouders dan in het land van familieherkomst vanwege opleiding en vanwege mogelijkheden van opvang. Stimuleer daarom de jongere om zelf met zijn ouders in gesprek te gaan; misschien is er meer mogelijk dan ze zelf denken.

Wanneer duidelijk wordt dat de jongere het gesprek met de ouders niet zelf zal aangaan, bespreek dan wie vertrouwenspersoon is of kan zijn en bespreek hoe de jongere daarmee in contact kan komen. In veel situaties zijn er medestanders in de familie. Neem het initiatief niet zomaar over, laat de jongere vooral ook zelf hier actief mee bezig zijn.

Versterkende boodschappen voor de jongere zijn:

- Het is niet jouw schuld.
- Jij staat er niet alleen voor.
- Er zijn veel meer jongeren met dit probleem.
- Je kunt hulp krijgen.
- Dit gesprek is vertrouwelijk, ik doe niets zonder jouw medeweten.
- Ik zoek geen contact met jouw ouders of familie.
- Het is moedig om je te verzetten tegen een gearrangeerd of gedwongen huwelijk.
- Het is niet makkelijk, maar moedig en sterk om je eigen keuzes te maken in je leven.
- Het is heel normaal dat je in deze moeilijke situatie tegenstrijdige gevoelens hebt; dat je je schuldig, beschaamd, boos, verdrietig, eenzaam, teleurgesteld en/of verlaten voelt.

Geef de jongere de folder [Wat en hoe over huwelijksdwang](#). Hierin staat alle benodigde informatie kort op een rij.